

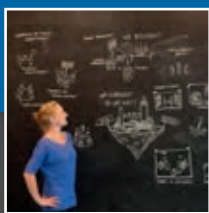
BLADWIJZER

wegwijs met Heemkunde Vlaanderen

april 2016 • 16

Inhoud

Beheer en organisatie:

- Op bezoek bij... Erfgoed Brabant
- Over het belang en de mogelijkheden van lokaal erfgoed.
Verslag van de studienamiddag Heemkunde Actueel 2015

Onderzoek:

- Over hinderlijke inrichtingen en patentplichtigen.
Het gemeentearchief als rijke bron voor lokale bedrijfsgeschiedenis

Ontsluiting:

- Een verzameling herzameld.
Het Stadsmus reconstrueert een negentiende-eeuwse Hasseltse topcollectie
- Kinderen toegelaten.
Hoe organiseer je een gezinsvriendelijke erfgoedactiviteit?

Behoud en beheer:

- Symposium 'Het geheugen van de sport'.
Inspirerende voorbeelden om aan de slag te gaan met sporterfgoed
- Erfgoed in de schijnwerpers. Lokale erfgoedzorg en podiumkunsten
- Hoe e-mails archiveren

In de kijker

- Erfgoeddag
- Fiergazet

COLOFON

- **Verantwoordelijke uitgever:**
Fons Dierick
Grote Baan 193
9310 Herdersem
- **Contactgegevens:**
Heemkunde Vlaanderen vzw
Zoutwerf 5 - 2800 Mechelen
T 015 20 51 74
www.heemkunde-vlaanderen.be
info@heemkunde-vlaanderen.be
- **april 2016 - nr.16**
- **Eindredactie:**
Heemkunde Vlaanderen vzw
- **Lay-out:** De Bie Printing

Op bezoek bij... Erfgoed Brabant

In de voorgaande afleveringen van deze reeks stelden we de Vlaamse erfgoedcellen en expertisecentra aan onze lezers voor. Vanaf deze Bladwijzer verbreden we onze blik en gaan we op bezoek bij erfgoedorganisaties uit Wallonië en het buitenland. Erfgoed Brabant geeft de aftrap van deze ‘internationale’ afleveringenreeks van ‘Op bezoek bij...’.

Het voormalige provinciehuis in 's-Hertogenbosch is de thuisbasis van Erfgoed Brabant. Dat is niet toevallig, want de stichting Erfgoed Brabant fungeert als provinciaal steunpunt voor het Brabantse erfgoed(veld). Maar liefst achttien medewerkers staan er in ter ondersteuning en versterking van de Brabantse erfgoedorganisaties. Een van hen, projectleider Annette Gaalman, vertelt ons hoe het allemaal begon...

Annette Gaalman: “De stichting Erfgoed Brabant is in 2009 opgericht. Het is een uitvoeringsorganisatie van de provincie Noord-Brabant. Voor 2009 waren er verschillende kleinere organisaties actief binnen het erfgoedveld, bijvoorbeeld de Brabantse Museumstichting en de stichting Brabantse Regionale Geschiedbeoefening. Vanaf 2009 zijn die werkzaamheden allemaal samengebracht binnen Erfgoed Brabant én is de aanpak ook veranderd. Vanaf dat moment kozen we voor een meer integrale benadering van het erfgoed. Overigens bestaan in Noord-Brabant voor het onroerend erfgoed nog wel aparte provinciale organisaties (Monumentenhuus en Monumentenwacht).”

Bladwijzer: Hoe ziet het Nederlandse erfgoedveld er eigenlijk uit?

Annette Gaalman: “Het erfgoedveld in Nederland is anders georganiseerd dan in Vlaanderen. Zo wordt het nationaal erfgoedbeleid (rijksbeleid) uitgevoerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (vergelijkbaar met het Vlaamse Agentschap voor Kunsten en Erfgoed). Daarnaast geven de twaalf provincies in Nederland elk op eigen wijze invulling aan de ondersteuning van het erfgoedveld, al naargelang de provinciale beleidskeuzes. Een aantal provincies hebben een ‘erfgoedhuis’: Noord-Brabant, Zuid-Holland,

*Zicht vanop het voormalig provinciehuis
(locatie van Erfgoed Brabant).*

Ingang voormalig provinciehuis

Detail van de ingang

Voorzijde van schoolplaat voor het basisonderwijs

Lesmateriaal

Erfgoed Brabant heeft lesmateriaal voor alle leerjaren van het basisonderwijs. Kijk op www.erfgoedbrabant.nl/onderwijs voor meer informatie en het hele aanbod aan lesmateriaal. Hieronder staat een aantal projecten uitgelicht.

Groep 3
Tonnie en Kee in Keutelreef

Op Tonnie woont al 50 jaar in de grote stad New York. Nu komt hij op bezoek bij zijn zus Kee in het Brabantse dorpje Keutelreef. De leerlingen gaan met opa Tonnie op onderzoek uit: wat is het verschil tussen een dorp en een stad? Wat zijn de verschillen met 50 jaar geleden? Als afsluiting wordt er een groot ouderwets feest gehouden voor de leerlingen én hun opa's.

Groep 5,6,7,8
Museumschatjes

Elk jaar in oktober en november kunnen 25.000 leerlingen gratis naar een van de vele musea die Noord-Brabant rijk is. Met het meegeleverde lesmateriaal kun je als deelnemend museum aan de slag. U ontvangt in het voorjaar een brief waarin staat hoe u zich kunt inschrijven. Wees er op tijd bij, want de inschrijvinge zit als jaar vol!

Groep 6
Zo gaat de molen!

Een voorleesverhaal over molensjengens Dries en Henk is het begin van een project waarin de leerlingen molensjengert worden. Zo komen de thema's techniek, grondstoffen, water en taal aan bod en gaat de klas goed voorbereid op bezoek bij een molen in de buurt.

Groep 6,7,8
De Romeinse tijd in Brabant

Een grote lesstof die met voorwerpen uit de Romeinse tijd, voorwerpen die later nog spullen die we nog steeds gebruiken, en die de Romeinen naar onze zeeën hebben gebracht. De leerlingen kunnen aan de hand van werkbladen en opdrachten de voorwerpen onderzoeken. Aantrekken moet!

Hulpmiddelen voor in uw les

Erfgoed Brabant ontwikkelt materiaal om uw erfgoedlessen nog beter te maken.

Wijzer met erfgoededucatie

Is een handleiding voor leerkrachten basisonderwijs. Met de handleiding krijgt u meer inzicht in de bedoeling van erfgoededucatie en weet u waar u aan werkt. In de handleiding vindt u de volgende onderdelen:

- * Wat is erfgoededucatie?
- * De leerdoelen voor erfgoededucatie voor groep 1 t/m 8
- * Vijf goede regels voor goede erfgoedlessen
- * Aan de slag met de leerdoelen

Wijzer met erfgoededucatie geeft uw schoolteam handvaten voor het samenstellen van het cultuuronderwijs voor wat betreft erfgoededucatie. De leerdoelen geven daarnaast zicht op de culturele achtergrond van de leerlingen. U kunt de Wijzer downloaden op www.erfgoedbrabant.nl/onderwijs.

De Canon van Lammers

De Canon van Lammers is een 10-delige televisieserie waarin Frank Lammers in zijn rode ransmelddoor het Brabantse land rijdt, op zoek naar plekken waar de grond tikt van de geschiedenis. De uitzendingen zijn in zijn geheel terug te kijken via Uitzending Gemis en Omroep Brabant.

U kunt de Canon van Lammers ook gebruiken in de klas. Daarvoor zijn de afleveringen opgeknipt in losse items die per onderwerp en chronologisch gerangschikt zijn. Dat levert 27 losse items op die u kunt gebruiken als aanvulling op uw geschiedenisles over bijvoorbeeld de Romeinen of de Tweede Wereldoorlog. Bekijk de losse fragmenten op www.regiocanons.nl/noord-brabant. Hier vindt u bovendien bij een aantal items lesmateriaal.

Blikken op Brabant, de canon van Nederland in Noord-Brabants perspectief

De publicatie 'Blikken op Brabant – de canon van Nederland in Noord-Brabants perspectief' geeft een toegankelijk, beknopt en verrassend overzicht van de Brabantse geschiedenis. U vindt hierin ook de verhalen die horen bij de figuraties op de voorkant van deze poster! Blikken op Brabant is te bestellen via de webwinkel van Erfgoed Brabant.

Cursussen voor leerkrachten

Wilt u de kwaliteit van erfgoededucatie bij u op school verbeteren? Erfgoed Brabant kan u hierbij ondersteunen. Dat doen we onder andere door deskundigheidsbevordering van ICC's en teams van leerkrachten in het basisonderwijs.

Voor scholen die erfgoed als onderdeel van cultuuronderwijs op school willen aanbieden:

- * Erfgoed in de klas: De Basis: een laagdrempelige kennismaking met erfgoededucatie.

Voor scholen die extra aandacht willen geven aan erfgoededucatie op school:

- * Verder met erfgoed: aanzet tot een leerlijn
- * Verder met erfgoed: leerlijn onder de loep
- * Het verhaal van Brabant, in samenwerking met het Noord-Brabants Museum
- * Professor in de klas: dialect en identiteit

Nieuwsgierig geworden? Kijk op: www.erfgoedbrabant.nl/onderwijs.

erfgoed brabant

079 - 615 62 62 | info@erfgoedbrabant.nl

Kijk voor al ons aanbod op www.erfgoedbrabant.nl/onderwijs

Achterzijde van de schoolplaat voor het basisonderwijs

Zeeland en Gelderland. Soms maken ook de provinciale organisaties voor monumenten en archeologie deel uit van zo'n erfgoedhuis. In Utrecht is de uitvoering van het provinciaal beleid op vlak van landschap en erfgoed in één organisatie samengebracht. Limburg heeft dan weer een 'Huis van de Kunsten', waar de ondersteuning van de musea een van de taken is. Friesland en Groningen hebben aparte organisaties voor de ondersteuning van musea."

"Een landelijk steunpunt zoals FARO of Heemkunde Vlaanderen bestaat niet in Nederland, maar er is wel landelijke samenwerking van de provinciale organisaties. Zo wordt onder meer inhoudelijk samengewerkt in het LCM (Landelijk Contact van Museumconsulenten) voor de collectiebeherende instellingen. Ook op het vlak van erfgoededucatie en digitaal erfgoed (Digitaal Erfgoed Nederland) is duidelijk sprake van samenwerking."

Bladwijzer: De naam zegt het zelf, jullie zijn een erfgoedorganisatie uit Brabant, maar wat doen jullie precies?

Annette Gaalman: "Erfgoed Brabant heeft twee belangrijke pijlers: 'kennis en kennissen'. Vanuit inhoudelijke deskundigheid (op het gebied van geschiedenis, materieel en immaterieel erfgoed, collectiemanagement, erfgoededucatie) voeren we één van de aspecten van het provinciaal beleid uit, namelijk ervoor zorgen dat het erfgoedveld in Noord-Brabant goed kan functioneren en dat Brabanders en bezoekers van de provincie kennis kunnen maken met erfgoed en die kennis ook kunnen verdiepen. De tweede pijler, 'kennissen', is minstens zo belangrijk. Door ons grote gezamenlijke netwerk kunnen we er ook voor zorgen dat mensen met elkaar in contact komen, van elkaar leren en nieuwe erfgoedwegen inslaan."

"Wat doen we dan in de praktijk? We geven advies en scholing aan mensen die in het erfgoedveld werken (Erfgoed Academie Brabant), we organiseren bijeenkomsten, we ontwikkelen erfgoededucatieprogramma's voor het onderwijs, we ontsluiten het erfgoed via een portaal (Brabant Cloud en Thuis in Brabant), we geven een tijdschrift uit (In Brabant) en soms ook boeken (bijvoorbeeld Blikken op Brabant). Daarnaast maken we televisie- en radioprogramma's voor en met Omroep Brabant."

Theater van de Zachte G, dialectpodium van Erfgoed Brabant op Paaspop Schijndel 2015

Bladwijzer: Wie kan er allemaal een beroep op jullie doen?

Annette Gaalman: “Erfgoed Brabant werkt vooral voor de mensen die in het Brabantse erfgoedveld werken: medewerkers van musea en heemkundekringen, streektaalwerkgroepen, archeologische werkgroepen, gemeenteambtenaren, leerkrachten, enzovoort.

Bladwijzer: En Vlaamse erfgoedorganisaties, zoals heemkundige kringen? Hebben jullie daar ook contacten mee?

Annette Gaalman: “Met Heemkunde Vlaanderen hebben we vorig jaar voor het eerst contact gehad. Ik heb toen een lezing gegeven over ons traject met de streekmusea tijdens de studiedag ‘De spin in het web. Netwerken en kleine musea’. Later dat jaar hebben we in een heel interessant gesprek ervaringen uitgewisseld over hoe we zaken aanpakken. Zo ging het bijvoorbeeld over workshops en het betrekken van jongeren bij erfgoed. Dat was heel leerzaam. Enerzijds is het verrassend om te zien dat er zoveel overeenkomsten zijn in de situatie van vrijwillige erfgoedorganisaties, anderzijds levert zo’n uitwisseling ook direct inspiratie op. Met FARO werken we ook samen. Zo organiseerden we op 3 maart een congres over culturele duurzaamheid en regionaal erfgoedbeleid.”

“Met Vlaamse heemkundige kringen hebben wijzelf nog niet veel contacten gehad, maar de koepelorganisatie van heemkundekringen in Noord-Brabant, Brabants Heem, heeft wel een goed contact met de Vlaamse heemkundige kringen. Een recent voorbeeld

daarvan is de samenwerking voor de publicatie *Met ons gaat alles goed. De Grootte Oorlog in het klein*, van heemkundige kringen aan beiden zijden van de grens en de aansluitende studiedag die over dit thema werd georganiseerd in Hoogstraten.”

Bladwijzer: Samenwerking stopt inderdaad niet aan de grenzen. Voor Heemkunde Vlaanderen is naast samenwerking ook kennisuitwisseling erg belangrijk. Het ‘kennisplatform’ op jullie website www.erfgoedbrabant.nl lijkt me daarvoor een heel interessante tool, ook voor Vlaamse erfgoedorganisaties. Wat kunnen ze daar zoal terugvinden?

Annette Gaalman: “Het Kennisplatform op onze website is eigenlijk ingericht omdat in het Brabantse erfgoedveld, met name ook het heemkundeveld, geconstateerd werd dat we te weinig van elkaars activiteiten op de hoogte waren. Om kennis te kunnen uitwisselen moet je in de eerste plaats weten waarmee mensen bezig zijn. Vandaar het Kennisplatform: iedereen die met erfgoed in Brabant bezig is, kan hier activiteiten aanmelden, zodat een overzicht ontstaat van wat er zoal gaande is.”

“Voor Vlaamse heemkundige kringen is vooral het onderdeel ‘goede praktijkvoorbeelden’ interessant. We zijn daar pas aan begonnen en moeten dat nog uitbouwen. Daar staat bijvoorbeeld nu al een verslagje van een uitwisseling tussen de Kring Vrienden van ’s-Hertogenbosch en MUBO in Boxtel, een lokaal historisch museum. Een van de vrijwilligers die bij de Kring de eigen opleiding voor stadsgidsen verzorgt,

Netwerkbijeenkomst streekmuseum bij de Meierijsche Museumboerderij in Heeswijk-Dinther, september 2015

heeft zijn kennis en ervaringen over rondleiden gedeeld met de gidsen van MUBO. Wij willen dit ‘van-en-met-elkaar leren’ graag stimuleren. Ook het begeleidings-traject dat we met de streekmusea hebben opgezet staat op onze website. Dat project had specifiek tot doel om samen te leren door uitwisseling.”

Bladwijzer: Veel kennis zit inderdaad bij de mensen zelf, niet in het minst bij de vrijwilligers. Jullie komen net als wij regelmatig in contact met erfgoedvrijwilligers. Wat zijn hun belangrijkste bekommernissen.

Annette Gaalman: “Een heikel punt in het Nederlandse erfgoedveld is toch wel de druk op de vrijwilliger. Steeds meer wordt vanuit de samenleving een beroep gedaan op vrijwillige inzet van mensen. Dat is niet alleen zo in de erfgoedsector, maar bijvoorbeeld ook in de zorg. Bovendien is de pensioenge-rechtigde leeftijd omhoog gegaan. Vraag is dus of er voldoende aanwas zal blijven van vrijwilligers in de erfgoedsector.”

Bladwijzer: Een herkenbare bekommernis voor veel Vlaamse erfgoedvrijwilligers. Veel vrijwilligers maken zich zorgen over de toekomst. Hoe ziet de toekomst van Erfgoed Brabant er uit? Welke plannen hebben jullie nog voor de komende jaren?

Annette Gaalman: “Specifiek voor de heemkundekringen in Noord-Brabant staan dit jaar verschillende projecten op het programma: we zijn juist gestart met een collectief collectieregistratiesysteem voor heemkundekringen in Noord-Brabant. In dit systeem, dat deel uitmaakt van de Brabant Cloud, kunnen heemkundekringen hun foto’s, films, documenten en voorwerpen registreren. Als zij daarvoor kiezen, worden de beschrijvingen en de foto’s vervolgens ook direct beschikbaar gesteld via het web.”

“Daarnaast hebben we in 2016 een begeleidingstraject voor heemkundekringen voorzien, dat in opzet vergelijkbaar is met het traject dat we eerder reeds voor en met streekmusea hebben uitgevoerd.¹ We gaan met een of enkele heemkundekringen aan de

Workshop tijdens symposium "Is dit nou de selectie?", augustus 2014

slag rondom vragen over hun positionering in het erfgoedveld, vragen die bij heel veel kringen leven: wat betekenen we en wat willen we betekenen voor de gemeenschap? Hoe zorgen we ervoor dat we gezien worden? Hoe betrekken we nieuwe mensen bij ons werk? Door van dit traject verslag te doen in woord en beeld, en ook bijeenkomsten te organiseren, hopen we veel heemkundekringen te betrekken, te inspireren en uiteindelijk te versterken."

Bladwijzer: Dat klinkt veelbelovend. We zijn benieuwd naar de resultaten. Hou ons dus zeker op de hoogte!

Nele Provoost
Coördinator Heemkunde Vlaanderen

Interviews op de Buurtbank van Erfgoed Brabant tijdens het Nederlands Kampioenschap Maasheggenvlechten in maart 2013

